ХУӔРЗЕУӔГ КА АРАЗУЙ, Е – ӔХЕЦӔН, ХУӔРЗЕУӔГӔЙ КА ЛЕДЗУЙ, Е ДӔР ӔХЕЦӔН!..

ӔГЪУЗАРТИ Саукуй (1943-2013), публицист, финсӕг: «Минкъий естӕй туххӕй дӕр нӕхемӕ нийгъосӕн. Арв цъеуи цӕсти асӕ дӕр нӕбал фӕууй, аци устур дуйне нин сӕгъи цар фестуй. Цӕрун нӕбал фӕццӕуй адӕймагмӕ, ӕ зӕрди тогтӕ никкӕлунцӕ, медкатай ӕй фӕххуӕруй... Уӕхӕн рӕстӕг, куд хъӕбӕр фӕгъгъӕуй рӕвдауӕн дзурд. Ӕстауӕн нӕ, козбау дӕр нӕ – рӕвдауагӕ, нифсӕвӕрӕн дзурд айдагъдӕр...»

Дигорӕ

№33 (1002) 2025 анзи 30 август – сухи мӕйӕ
Аргъ 1 туман

НӔУӔГДЗИЙНАДӔ

«СУМАХӔЙ АРАЗГӔ ӔЙ АДӔМИ ИРИСХЪӔ!..»

Зундгонд куд ӕй, утемӕй нӕ республики ӕнхӕстгонд цӕуй ахурадон программӕ «Иристони ӕхсарӕ». Уоми архайгути хӕццӕ ӕрӕги фембалдӕнцӕ Цӕгат Иристони Сӕргълӕууӕг **Сергей Меняйло**, Парламенти Сӕрдар **Тускъати Таймораз**, Хецауади Сӕрдар **Дзанайти Барис**, республики Сӕргълӕууӕг ӕма Хецауади Администраций разамонӕг **Гобети Ибрагим**, хецаудзийнади къабӕзти минӕвӕрттӕ.

– Проекти архайунмӕ уӕ ку ӕвзурстан, уӕд ӕрдзубанди кодтан, кӕми ӕма циуавӕр къабази уӕ фӕндуй косун, уобӕл, – баханхӕ кодта ӕ радзубандий Сергей Меняйло. – Ӕма гъӕуама лӕдӕрайтӕ, ци программӕ уин бацӕттӕ кодтан, е, ӕнӕмӕнгӕ, ахсгиаг ке ӕй нӕ республикӕ ӕма нӕ бӕстӕн дӕр.

Зундгонд куд ӕй, утемӕй федералон проект «Бӕгъатӕрти рӕстӕг» ӕнхӕстгонд цӕуй нӕ бӕсти алли регионӕ дӕр. Фал айдагъдӕр нӕ республики проект дӕттуй уойбӕрцӕ равгитӕ архайгутӕн.

Проекти архайгутӕн райарфӕ кодта Тускъати Таймораз дӕр ӕма загъта:

– Боз ӕма сӕрустур ан сумах, проекти архайгути бӕгъатӕрдзийнадӕ ӕма лӕгдзийнадӕй. Уомӕн ӕма гъуддӕгутӕй тугъди будури равдистайтӕ Фидибӕстӕбӕл ӕнӕвуддзийнадӕ ӕма ӕ сӕрбӕлтау тохунмӕ цӕттӕдзийнади дӕнцӕ. Нур уӕ царди ралӕудтӕй ӕндӕр рӕстӕг – профессионалон ирӕзти къӕпхӕн. Ӕма ми ӕруагӕс кӕнуй, куд тугъди будурти, утӕ сабур царди дӕр сӕрӕндзийнадӕй ке ӕскъуӕлхдзинайтӕ. Уӕ фӕндитӕ ӕнтӕстгинӕй исӕнхӕст кӕнун уин бантӕсӕд!..

ЦАРД ДОНИ ХУЗӔН ТУНДЗУЙ: КӔМИ Ӕ ЗӔРОНД НАДМӔ, КӔМИ НӔУӔГМӔ!..

Спартакиадӕ Хӕзнидони исфедудта берӕ аллихузон мадзӕлттӕй.

КӔСТӔРӔЙ-ХЕСТӔРӔЙ АМОНДМӔ БӔЛЛӔН!..

Адӕм берӕ цӕмӕдӕртӕмӕ фӕббӕллунцӕ – алкӕмӕн дӕр фӕуунцӕ ӕхе сагъӕстӕ ӕма гъудитӕмӕ гӕсгӕ. Фал син уӕддӕр фӕлтӕрӕй-фӕлтӕрмӕ фӕууй хуӕрзӕмхузон табуйӕгтӕ дӕр. Уонӕн ба сӕ сӕйрагдӕртӕ фӕуунцӕ – цӕмӕй дуйнӕ сабур уа, адӕмтӕ кӕрӕдзей лӕдӕргӕй ӕма нимайгӕй алкедӕр зӕрдиагӕй араза ӕ ирисхъӕ, цӕмӕй кӕстӕртӕ байлӕгъ кӕнонцӕ зӕрдрохсӕй, хестӕртӕ си боз ӕма сӕрустур куд уонцӕ...

Еци дууӕ бӕлди ахсгиаг ӕнцӕ абони дӕр, ӕма цӕмӕй ӕцӕгӕйдӕр уотӕ уа нӕ абони цардиуагӕ, уобӕл рӕстзӕрдӕ дзиллитӕ ӕновудӕй архайунцӕ.

Уой фӕдбӕл мах республики бӕлвурд мадзӕлттӕ арӕзт цӕуй. Ӕма абони нӕ дзубанди ӕй, уонӕй дууей туххӕй – ӕрӕги Дзӕуӕгигъӕуи рацудӕй ахуради къабази косгути аллианзон конференци, Хӕзнидони ба – аллианзон спартакиадӕ «Сабурдзийнадӕ ӕма ӕнсувӕрдзийнади эстафетӕ». Уони туххӕй ӕрмӕгутӕ кӕсетӕ 2-3-аг фӕрстӕбӕл.

РӔСТӔГУТӔ. ЦАУТӔ.

ЦИТГИЙНАГ НИ КУД НӔ УА ЗӔРДИРОНХ!..

Зундгонд куд ӕй, утемӕй фӕстаг рӕстӕгути зингӕ лӕмбунӕг ӕргом ӕздӕхт цӕуй фидибӕстон истори бӕлвурддӕрӕй ӕма ӕнхӕстдӕрӕй зонунмӕ, цитгийнагӕй си ци адтӕй, уой аккаг хузи нимайун. Ци ӕримисӕн, уӕхӕнӕй ба си ӕгӕр берӕ дӕр ма разиндзӕнӕй. Ка 'й зонуй, еци цаутӕ ӕма хабӕрттӕн сӕ ахедундзийнадӕ абони уоййасӕбӕл ахсгиаг нӕ зиннунцӕ, фал етӕ дӕр нӕ Фидибӕсти цардвӕндаги ӕцӕгдзийнадӕттӕ ке адтӕнцӕ, уой ба гъӕуама лӕдӕрӕн ӕма син рӕстзӕрдӕй аргъ кӕнӕн. Уӕхӕн цаутӕй еу ӕй, 1920 анзи августи Терки облӕсти силгоймӕгтӕн фиццаг съезд арӕзт ке 'рцудӕй, еци хабар. Уой фӕдбӕл ӕрмӕгутӕ кӕсетӕ 4-5-аг фӕрстӕбӕл.

АХСГИАГ МАДЗАЛ

ЗӔРДӔХЦӔУӔН ФЕМБӔЛД ДЗӔУӔГИГЪӔУИ

Дууӕ боней дӕргъи Дзӕуӕгигъӕуи цудӕй Уӕрӕсей тугъдон намуси сахарти цӕдеси XVII-аг съезд. Уой игон кӕнгӕй аци сахарти Цӕдеси сӕрдар **Анатолий Зотов** загъта:

– Цӕгат Иристони зӕнхӕбӕл 1942 анзи советон ӕфсӕдтӕ тухгин нихкъуӕрд равардтонцӕ ӕма бауорӕдтонцӕ, Фӕскавказмӕ ка ӕмпурста, еци немуцаг-фашистон ӕрдонгтӕ. Цӕйбӕрцӕбӕл ӕверхъау тох си цудӕй, уомӕн ӕвдесӕн ӕнцӕ, тугъдтитӕ кӕми цудӕнцӕ, еугур еци рауӕнти ӕвӕрд Намуси мемориалтӕ. Цӕгат Иристон ӕй нӕ бӕсти бӕгъатӕрдӕр республикитӕй еу, ӕма, ӕвӕдзи, уомӕ гӕсгӕ, нӕ Цитгин Уӕлахези цуппаринсӕй анзи ку бӕрӕг кодтан, уӕд нӕ фембӕлд дӕр ами исаразтан.

Съезди архайгутӕн ӕма нӕ республики иуазгутӕн райарфӕ кодта Цӕгат Иристони Сӕргълӕууӕг **Сергей Меняйло**.

Недзамайнаг киунугутæй еуеми финст хабар: «Еу зундгин лæги кæддæр бафарстонцæ: «Ци æй ахургонддзийнадæ?..» Æма син е загъта: «Ахургонддзийнадæ æй адæми базонун...» Никкидæр ма ’й бафарстонцæ: «Цæбæл баст æй хуарзкæнундзийнадæ?..» Æма бабæй син загъта: «Адæми уарзондзийнадæбæл...»

АХУРГОНДДЗИЙНАДÆ ÆНÆБАЙСУСГÆ САУÆДОНÆ ÆЙ!..

Нæ адæмон ахуради размæ нуртæкки рæстæгути уавæртæ æма домæнтæмæ гæсгæ ци бæрнон ихæстæ лæууй, уони кæрæйкæронмæ гъæугæ хузи исæнхæст кæнунæн ци æма куд аразун гъæуй, уобæл цудæй дзубанди нæ республики ахуради къабази косгути аллианзон æмбурди – аци мадзал арæзт æрцæуй августи кæрони, цæмæй ахури нæуæг анзи агъоммæ бæрæггонд æрцæуонцæ нисантæ, уонæмæ цæунæн равгитæ æма гæнæнтæ. Аци мадзали ахсгиагдзийнадæ бæлвурд адтæй, хецаудзийнади ’рдигæй имæ цæйбæрцæбæл лæмбунæг æргом æздæхт æрцудæй, уомæй дæр: адтæнцæ си нæ республики Сæргълæууæг **Сергей Меняйло**, Уæрæсей Федераций рохсади министри хуæдæййевæг **Андрей Корнеев**, Рохсади паддзахадон университети ректор **Наталия Наумова**, Экономики уæлдæр скъолай проректор **Татьянæ Васильева**, Цæгат Иристони ахурадæ æма науки министр **Алибекти Эллæ**, хецаудзийнади регионалон оргæнти бæрнон косгутæ, муниципалитетти разамонгутæ, педагогон æма наукон æхсæнади минæвæрттæ, сæрмагонд æфсæддон операций архайгутæ…

Сергей Меняйло æ радзубандий сæрмагондæй баханхæ кодта, ахурадæ ке ’й æхсæнади фæрнугади бундор. Хецаудзийнади регионалон оргæнти размæ ци ахсгиаг нисантæ ес, уони сæйрагдæртæй еу æй рохсади къабази идарддæри райрæзт. Ахуради системи фарстатæ фиццаградон ке ’нцæ, уомæн æвдесæн уæхæн нимæдзитæ дæр: 2024 анзи къабази косæндæнттæн федералон бюджетæй дехгонд æрцудæй 4,5 миллиард сомемæй фулдæр.

Ахуради къабази æнтæстдзийнæдтæбæл дзоргæй, республики разамонæг зæрдæбæл ци аллихузон цаутæ æма хабæрттæ æрлæуун кодта, уонæй еу е адтæй, æма æрæги Цæгат Иристони минæвæрттæ скъоладзаути Еугуруæрæсеуон олимпиади (математикæ, биологи æма историйæй) лауреаттæ ке иссæнцæ. Зингæ фæххуæздæр æнцæ, скъолати рауагъдонтæ Еумæйаг паддзахадон фæлварæнти математикæ, физикæ, хими æма биологибæл ци бæрæггæнæнтæ равдистонцæ, етæ.

Архайд цæуй иннæ предметтæ ахур кæнуни фæткæ фæййахедгæдæр кæнунбæл дæр. Уобæл дзоргæй, Сергей Меняйло æ радзубандий сæрмагондæй æрлæудтæй маддæлон æвзаг багъæуай кæнуни æма æ ахур кæнуни фарстатæбæл. Æ дзубандимæ гæсгæ, архайд цæуй, цæмæй маддæлон æвзаг идарддæр ирæза, цæмæй ирæзгæ фæлтæр æхцулдæр уонцæ нæ адæми уодварнон хæзнатæбæл, бафæнзуйнагæй си ци ес, уонæмæ гæсгæ аразонцæ сæ ирисхъи хабæрттæ. Æ радзубандий ма загъта:

– Æхцæуæн æй, маддæлон æвзагбæл конкурсти, конференцити, диктантти фæстаг рæстæг фулдæр фæсевæд ке архайуй, е. Зæгъæн, фарæ скъоладзаути республикон олимпиадæ маддæлон æвзагæй иссæй еугуремæй дзиллондæр. Уой хæццæ байархайдтан, цæмæй нæ маддæлон æвзаг æма литератури олимпиадæ хаст æрцæуа Уæрæсей адæмти æвзæгтæбæл федералон олимпиади фæткæмæ. Æрхæсдзæнæн ма уæхæн нимæдзæ: маддæлон æвзаг ахургæнæн киунугутæ æма ирон æвзагбæл аййевадон литературæ æлхæд æрцудæй еуæндæс миллион сомей аргъ.

Маддæлон æвзаг ахур кæнуни хæццæ баст фарстатæбæл дзоргæй, Сергей Меняйло куд баханхæ кодта, уотемæй уонæбæл куст идарддæр дæр æнхæстгонд цæудзæнæй. Бæргæ-бæргæ, еци куст ку фæббæркадгун уидæ. Уой уомæ гæсгæ зæгъæн, æма нерæнгæ ма еци гъуддаги берæ сагъæссаг фарстатæ ес. Етæ айдагъ мах республикæй аразгæ нæ ’нцæ, фал федералон æмвæзадæй дæр.

Зæгъæн, æвзæгтæ ахур кæнуни фæдбæл Уæрæсей Федераций ахуради туххæй Закъонмæ цалдæр анзей размæ ци æййивддзийнæдтæ хаст æрцудæй, уонæмæ гæсгæ скъоладзаутæн сæхе æма сæ нийййергути фæндæй барæ ес сæ маддæлон æвзаг ахур кенæ нæ ахур кæнун. Еци фæткæ коммæ знаггадæгæнæг æй. Уомæн æма нерæнгæ бал скъолати рауагъдон фæлварæнтæ ци предметтæбæл дæттун гъæуй, уони нимæдзи нæй маддæлон æвзаг æма ибæл баллтæ нимад нæ цæуй. Æма нийййергути ба, гъайгъайдæр, гъæуй цæмæй сæ сабий фулдæр баллтæ æрæмбурд кæна æма равгæ уа уæлдæр ахургæнæндонæмæ бацæунæн… Маддæлон æвзаг ба син уоми неци агъаззаг æй, æма исарази унцæ уой нæ ахур кæнунбæл

Скъолати æвзæгтæ ахур кæнуни фæткæмæ рæстæгæй-рæстæгмæ аллихузон æййивддзийнæдтæ хаст цæуй. Мæнæ бабæй нур дæр Уæрæсей ахуради министрадæ бацæттæ кодтонцæ еума бардзурди проект, кæцимæ гæсгæ аци анзи 1 сентябрæй фæстæмæ 5-7 кълæсти англисаг æвзаги уроктæ дууæ сахаттемæй фулдæр нæбал уодзæнæй – 2026 анзи ба фæмминкъийдæр уодзæнæнцæ немуцаг æвзаги уроктæ дæр.

Бардзурди куд амунд ес, уотемæй фæсарæйнаг æвзаг (англисаг æвзаг, ахур кæнунæн дехгонд цæудзæнæй 408 сахатти: 5-7 кълæсти къуæрей медæгæ дууæ сахатти. Уæхæн æййивддзийнадæ хауй испайнаг, китайаг æма францзаг æвзæгтæмæ дæр.

Аци нæуæгдзийнадæ цæйбæрцæбæл рæстмæ ’й, уобæл нуртæккæ нæ дзордзинан. Уой хæццæ ба нæ зæрдæ дарæн, кæдимайди ба уой фæрци фулдæр æргом æздæхт цæуидæ нæ маддæлон æвзаг ахур кæнунмæ.

Уобæл нæ зæрдæ дарæн уомæ гæсгæ дæр, æма Уæрæсей Президент **Владимир Путин** дæр айразмæ сæрмагондæй бафæдзахста, цæмæй гъæугæ æргом бæлвурдæй æздæхт цæуа нæ бæсти адæмихæттити маддæлон æвзæгтæ багъæуай æма царды гъондæр кæнунмæ, уой туххæй ба гъæуама сæрмагонд паддзахадон закъон федаргонд æрцæуа. Куд ма байихæс кодта, уотемæй еци гъуддæгути фæдбæл куст гъæуама райаразонцæ еугур регионти дæр. Е хуарз æй, фал цæмæй скъолати маддæлон æвзаг хузæнон ахургонд цæуа, уой туххæй ба, æвæдзи, раст уодзæнæй раздæр бал ахуради туххæй федералон закъонæй рандæ кæнун, мæнæ уæлдæр ке кой кодтан, еци фæткæ.

Маддæлон æвзаг зонун æма ибæл æновуд унæй ни алкедæр ихæсгин ке ’й, уой фæдбæл ба уин уæ зæрдæбæл æрлæуун кæндзинан мæнæ ауæхæн курухон загъд: «Æ маддæлон æвзагбæл еузæрдиуон ка ’й, е æндæр адæмти катай дæр балæдæрдзæнæй. Æ маддæлон æвзаг, æ адæми ном ка фесафта æма кедæр «дзæхæрадони» ка ’рцардæй, е уонæн дæр хуарзи нæ бацæудзæнæй, сæхе си гъæуама гъæуай кæнонцæ…» Цæмæ гæсгæ æримистан аци загъд, е ба, махмæ гæсгæ, лæдæрд æй…

Æ радзубандий Сергей Меняйло куд баханхæ кодта, уотемæй ахсгиаг æй еугур ахурадон предметтæбæл дæр зæрдæмæдзæугæ ахургæнæн киунугутæй æма пособитæй исефтонг кæнун, фæсевæди ’хсæн профориентацион куст фæййахедгæдæр кæнун, ахургæнгути профессион цæттæдзийнадæ æма дæсниздзийнадæ бæрзонддæр кæнун, педагогон косгутæн сæ мизд гъæуама аккагæй-аккагдæр кæна, гъæугæ хузи уа скъолатæ æма иннæ ахурадон-гъомбæладон косæндæнтти техникон ефтонгдзийнадæ дæр.

Æмбурди ма фегъосун кодтонцæ цалдæр зæрдæхцæуæн хабари. Зæгъæн, Цæгат Иристони Сæргълæууæги сæрмагонд ахурадон гранттæ, аккаггонд æрцудæнцæ хуæздæр ахурадонгъомбæладон бæрæггæнæнтæ кæмæн бантæстæнцæ, уæхæн æртинсæй скъолайемæн (сæ еу æмбес – сахайраг, иннæ æмбес ба – гъæуккаг ахургæнæндæнттæн). Еци фæрæзнитæй фист цæудзæнæй разæнгардгæнæг феддонтæ ахургæнгутæн.

Иннæ æхцæуæн хабар – нисангонд æрцæудзæнæй кадгин ном «Республикæ Цæгат Иристон-Аланий адæмон ахургæнæг». Лæвæрд цæудзæнæй, æ цард нæ ирæзгæ фæлтæрти ахур æма гъомбæл кæнуни арфиаг гъуддагæн ка иснивонд уодта æма уой фæдбæл рæстуодæй ка фæллойнæ кæнуй, еци ахурадон косгутæн. Нисангонд æрцæудзæнæй аллианзон премии «Анзи директор», кæци аккаггонд цæудзæнæй ахурадон косæндæнтти разамонгутæй фондземæн.

Иронх нæ уодзæнæнцæ сабийти дзæхæрадæнтти косгутæ дæр. Сергей Меняйло ма байхæс кодта аллианзон сæрмагонд премии хуæздæр гъомбæлгæнгутæн дæттуни туххæй уагæвæрд бацæттæ кæнуни гъуддагбæл бакосун. Еци премии лæвæрд цæудзæнæй сувæллæнтти дзæхæрадæнтти косгутæй уæлдай фулдæр æнтæстдзийнæдтæ æ къохи кæмæн æфтуйдзæнæй, уонæн.

* * *

Нæ республики ахуради къабази ма фæззиндзæнæй никки æндæр нæуæгдзийнæдтæ, æма уони кой ба сæрмагондæй кæнуйнаг ан нæ газети идарддæри номерти.

БИЧИЛТИ Алетæ

САГЪÆССАГ НИМÆДЗТÆ

Нури рæстæгути ахуради къабази сагъæссагдæр фарстатæй еу е æй, æма кæцидæр скъолати, уæлдайдæр ба гъæути, фиццаг кълæси ахур кæнун ка байдайа, еци кари сабийтæ нæ разиннуй. Уотæ адтæй Ирæфи райони дæр, айразмæ си кæмидæр адтæй – еу-дууæ фиццагкълæсони, кæмидæрти – æгириддæр нæ. Нуртæккæ уавæр уæддæр еуцæйбæрцæдæр хуæздæр кæнуй – аци анз райони скъолати фиццагкълæсонтæ исуодзæнæнцæ финддæс æма фондзинсæй сабийи. Уæхæн ахурдзаутæ минкъийдæр кæми уодзæнæй, уонæмæ хаст цæунцæ Толдзгуни, Мæхчески æма Æхсæрисæри скъолатæ. Хъæбæр сагъæссаг æй уавæр Алагири райони дæр – ами фиццагкълæсонтæ кæд фарастсæдæ сабийи исуодзæнæнцæ, уæддæр кæцидæр скъолати уодзæнæнцæ дууæ-æртæ, кæцидæрти ба æгириддæр нæ уодзæнæй уæхæн ахурдзаутæ. Куд нæ батухсæн нæ исонибонбæл. Нæ гъæууон скъолатæн «æдзæрæг» исунæй тæссаг нæй?..

Терроризми нихмæ тохи æмвæндæдзийнади Бон бæрæггонд цæудзæнæй 3 сентябри. Нисангонд æрцудæй Беслæни 2004 анзи террористон фудбæлахмæ гæсгæ.

ГОБЕТИ Ибрагим (галеуæрдигæй), ТУСКЪАТИ Таймораз æма ГУÆЦÆЛТИ Хаджиморат.

«ХУЦАУ АДÆМТИ СÆ КÆРÆДЗЕЙ ХУАРЗÆН ИСКОДТА!..»

Пусулмæнтти табугонд китаб Хъурани куд загъд ес, утемæй нæ Цитгин Исфæлдесæги бафæдзæхститæй еу æй рæстадæ, æма нæ уомæй ихæсгин кæнуй хуарздзийнæдтæ кæнун иннетæн æма син хеуæнтти хузæн агъаз кæнун, уой хæццæ ба нин фæдзæхсуй æнæфсармæ миутæй, æргом фудимелæй æма закъонти сæрти хезунддзийнадæй хе гъæуай кæнун.

Аци фæдзæхст айдагъ хецæн адæймæгутæмæ нæ хауй, фал еугур æхсæнадæмæ дæр. Æма е æнæгъæнæй дæр æнхæстгонд цæудзæнæй, дзиллæ æмхузонæй ку тундзонцæ рæстзæрдæй, кæрæдзей нимайгæй æма кæрæдземæн агъазгæнгæй сæ цардиуагæ аразунмæ. Цæмæй уотæ уа, уой туххæй ба берæ аллихузон ахедгæ мадзæлттæ аразуй нæ республики пусулмæнтти Уодварнон управлени, муфтий **Гуæцæлти Хаджимората** разамундæй. Еци мадзæлттæн сæ ахсгиагдæртæй еу æй спортивон-аййевадон спартакиадæ «Сабурдзийнадæ æма æнсувæрдзийнади эстафетæ». Арæзт цæуй берæ æнзти дæргъи, уой дæр кезугай Цæгат Иристони гъæути. Аци анз æвзурст æрцудæй Хæзнидон (аци мадзал ма си арæзт æрцудæй цалдæр анзей размæ, гъæуи мæзгити нæуæг азгъунст си игонгонд ку æрцудæй, уæд).

Нуртæкки аллихузон хæлхъойти фудæй æзмæнст рæстæги аци берæнацион дзиллон мадзалæн ес æгæрон, агъазиау ахедундзийнадæ аллихузон адæмихæттити 'хсæн хæлардзийнади æма кæрæдзей рæстуодæй нимайундзийнади рахастдзийнæдтæ зæрдæмæдзæугæдæр кæнуни гъуддаги. Уомæн æвдесæн – алли анз дæр уоми архайунмæ æрæмбурд унцæ айдагъ Цæгат Иристони фæсевæд нæ, фал Хонсар Иристони, синхаг республикити минæвæрттæ дæр.

Мадзал арæзт æрцудæй нæ республики пусулмæнтти Уодварнон управлений, пусулмон дини культури Фонд, наукæ æма ахуради министради Цæгат Иристони Сæргълæуууæги, Хецауади Администраций агъазæй. Зæгъун гъæуй уой дæр, æма арæзт ба æрцудæй паддзахадон программæ «Спорт России» фæлгæти.

Спартакиади архайгутæн зæрдиагæй райарфæ кодтонцæ Цæгат Иристони Парламенти Сæрдар **Тускъати Таймораз**, нæ республики Сæргълæууæги æма Хецауади Администраций разамонæг **Гобети Ибрагим**, нæ республики муфтий **Гуæцæлти Хаджиморат**, Уæрæсей Сæйраг федералон инспектор Цæгат Иристони **Сергей Гончаров**, республики ветеранти Совети сæрдар **Фриати Хъазбег**, сæрмагонд æфсæддон операций ветеранти Совети сæрдар **Магкæти Олег**. Етæ еугурæйдæр сæ радзубандити баханхæ кодтонцæ, мадзалæн цæйбæрцæбæл устур ахедундзийнадæ ес фæсевæдон политикæ федар кæнуни гъуддаги, уой.

Æхцæуæн æй, еристи архайунмæ сæ минæвæрттæ ка æрбарветуй, еци регионти нимæдзæ куд ирæзуй æма спартакиадæ регионалонæй ба еугуруæрæсеуон æмвæзадæмæ куд хезгæ цæуй, е.

Спортивон еристæ цудæнцæ цалдæр фæлхæнемæй: армрестлингæй, уæззау гиритæ есунæй, бæттæн ивазунæй, догъи уайунæй.

Ерисгæнгутæй кæмæн куд бантæстæй, утемæй фиццаг бунат байахæстонцæ Кирови, дуккаг – Горæтгæрон, æртиккаг – Ирæфи районти спортивон къуæрттæ.

Уогæ еристи бæрæггæнæнтæ кæд ахсгиаг адтæнцæ, уæддæр уонæй сæйрагдæр ба адтæй архайгути 'хсæн хæлар рахастдзийнæдтæ ке исæвзурдæй, еци гъуддаг. Бæрæгбони уавæр бæрæг адтæй аллирауæн дæр. Уой фæсте еугур архайгутæн дæр фæххинцуни фингитæ æвæрд æрцудæй æма иуазгутæ, фусунтæ кæрæдзей никки хуæздæр бафæсмардтонцæ, нæуæг лимæнтæ дæр син фæззиндтæй.

…Спартакиадæ фæйййевгъудæй, фал нæ райевгъуйдзæнæй, ка си адтæй, уонæн е ци алæмæти зæрдрохсдзийнадæ æрхаста, е.

– Æхцæуæн мин æй, абони бæрæгбони архайунмæ фæсевæд алли рауæнтæй ке æрæмбурд æнцæ, е, – загъта Гобети Ибрагим. Æхцæуæн мин æй сауæнгæ номдзуд цæугæдон Волги билгæрæнттæй, Саратови облæстæй дæр нæмæ иуазгутæ ке иссудæй, е. Æхцæуæн мин æй нæхе фæсевæди æма нæ иуазгути цардгъон æма нифсхаст цæсгæнттæ уинун. Уæлдай æхцæуæндæр ба мин æй, аци еристи сæрмагонд тугъдон операций архайгутæй минæвæрттæ дæр ке ес, уой уинун.

Цæгат Кавкази хуæнхонметаллургон институти ректор **Хъамболти Дзамболат** уой фæдбæл уотæ загъта:

– Ами нуртæккæ цидæриддæр мадзæлттæ арæзт цæуй, уонæн ес айдагъдæр еу ахсгиаг нисан – фæсевæди идарддæр ирæзун кæнун. Еристи гъæуй нифс æма уодуæлдай хъаурæбайвæрд. Айдагъдæр уони фæрци нæ фæсевæди бон баудзæнæй зин фæлварæнти сæрти рахезун, айдагъ спорти нæ, фал царди иннæ къабæзтæ æма фæззелæнтæбæл дæр фæуууæлахез ун.

* * *

Аци еристæ айдагъ тухгиндæрти не 'сбæрæг кодтонцæ, фал ма аллихузи адæмихæттити минæвæртти дæр кæрæдзебæл исбастонцæ. Е ба нуртæкки доги хъæбæр ахсгиаг гъуддаг æй.

ГÆТИЙТИ Светланæ

Уæлахезонтæн – хуæрзеугутæ.

3. Спартакиадæ - фæсевæди еугæнæг æма лимæнгæнæг мадзал.

Уруссаг номдзуд инæлар-лейтенант Байти Геуæрги фурт Михаили райгурдбæл 30 августи æнхæст кæнуй дæс æма астинсæй анзи (1835-1895). Еци бон Советон æфсади инæлар-майор Абайти Геуæргиq фурт Майрæни райгурдбæл ба æнхæст кæнуй дæс æма цуппаринсæй анзи (1935-1995).

МÆХÆМÆТТИ Æхсарбег (1920-1983), историон наукити доктор: «Нæ адæммæ кæддæриддæр федар æвæрд адтæй силгоймагæн кадæ кæнуни æгъдау. Еци æгъдау æ царди зиндтæй аллирауæн дæр. Бийнонтæ сæ цардбæл унаффæ кæнгæй, хъæбæр игъустонцæ силгоймаги дзубандимæ; силгоймаги – æфсийни къохи адтæнцæ бийнонти фæллæнттæ, сæ хуæрийнаг, сæ

Плакат истæй социалон хизæгтæй.

ХУАРЗ ÆФСИЙНÆ БИЙНОНТÆН — СÆ ЦАРДАМОНД

Иристони медæгæ силгоймæгти ’хсæн идейон-гъомбæладон куст рапарахат æй 1920 анзи, хъæбæр зин æма берæ цæмæйдæрти кадавар уавæрти. Раст зæгъгæй, фидтæлтиккон æгъдæуттæ ма уæд бустæги сæ тухи адтæнцæ, æма уонæмæ гæсгæ ба силгоймагæн нæ федудта æргомæй æхсæнадон гъуддæгути архайун – уогæ ба си уони фæнди тæвагæ ахид уидæ. Цидæр адтæй, уæддæр силгоймæгтæмæ уоййасæбæл нæ гъардтонцæ сæ барти сæрбæлдзоргути дзубандитæ.

Гъе уæхæн уавæрти арæзт æрцудæй Терки облæсти силгоймæгти фиццаг съезд.

Архайгутæ имæ ’рцудæнцæ сауæнгæ идарддзæф гъæутæй дæр. Æрæмбурд æнцæ еу рауæнмæ æма дзубанди кодтонцæ сæ идарддæри цардиуагæбæл, паддзахадон гъуддæгутæбæл.

Ка ’й зонуй, сæ дзубандиæгтæ æма сæ ци хузи кодтонцæ, е нæмæ абони æнахур, цæмæйдæрти ба æнæхийнæ фæккæсдзæнæнцæ. Фал сæ балæдæрун ба æнгъезуй, уомæн æма уæди рæстæги уавæртæмæ гæсгæ бунати адтæнцæ.

Æрæдони райони силгоймæгти номæй съезди радзубанди кодта Насхъидати Разетæ. Æма уотæ загъта:

– Мах гъæуи силгоймæгти организаци мин бабарæ кодта сумахæн, Терки облæсти фæллойнæгæнæг силгоймæгти фиццаг съезди делегаттæн, зæрдиаг арфæ ракæнун. Сæ зæрдæ уин зæгъуй уой, цæмæй уæ куст фæррæстмæ уа, цæмæй нæуæг хъæурити æма нифси хæццæ уæ къохи бафтуйа уæ зæрди фæндон æнтæстдзийнадтæ. Æрцудæй силгоймагæн дæр æ бартæбæл исдзоруни рæстæг. Ес нин нур партион, советон æма хæдзарадон оргæнти косуни фадуат. Нæ еци бартæй æнхæстæй испайда кæнгæй, мах гъæуама нæ еугур хъæуритæ дæр исаразæн æригон Советон хецаудзийнадæ исцардгъон кæнунмæ.

Съезди архайгутæн райарфæ кодтонцæ синхаг национ облæстти силгоймæгти минæвæрттæ дæр.

Съезд байгъуста къуар докладмæ. Зæгъæн, дуйнеуон уавæр æма зæнхи туххæй доклад искодта облæсти Революцион комитети сæрдари хуæдæййивæг Тæкъоти Симон, адæмон ахуради туххæй – адæмон ахуради хайади сæргълæууæг Гадий-фурт æма æндæртæ.

Съезди кæронбæттæни æмбурди Терки облæсти силгоймæгтæн Цæгат Иристони облæсти партион комитети номæй райарфæ кодта Терки облæсти тугъдон комиссар Николай Гикало. Æма æ радзубандий загъта:

– Сумахæн хъæбæр ахсгиаг ихæстæ æвæрд æрцудæй уæ размæ. Нуриуæнгæ хуæнхаг адæмæн, хонхи цъæсгити цæргæй, нæ адтæй фадуæттæ сæ цардиуагæ сæ зæрди фæндон аразунæн æма сæ бæнттæ æрвистонцæ фуртухстæй. Советон хецаудзийнади фарста исæвардта уони цардаразти размæцудбæл аудуни туххæй, уомæй уруссаг косæг æма зæнхкосæги æмрæнгъæ сæ æрлæууæн кæнуни туххæй. Фал еци гъуддаги ес берæ цæлхдортæ. Уомæ гæсгæ мах дæр æма сумах дæр еумæ гъæуама нæ еугур хъæуритæ исаразæн уони райеуварс кæнуни нæ еумæйаг кадгин ихæс æнхæст кæнунмæ.

– Мах ами фиццаг хатт уинæн ирон, мæхъæлон, тæтæйраг, персайнаг æма æндæр адæмихæттити минæвар силгоймæгти – уруссаг силгоймæгти хæццæ еумæ æмбурдæй. Е æй устур уæлахездзийнадæ. Силгоймæгти хæццæ еумæ мах, нæлгоймæгтæ, еугур хъæуритæ исараздзинан Советон хецаудзийнадæ исфедар кæнунмæ, коммунистон æхсæнадæ аразунмæ, фæндуй мæ сумахæн уæ куст уоййасæбæл æнтæстгин рауайа, æма уæ дуккаг съездмæ минæвæрттæ æрцæуа еугур адæмихæттитæй дæр.

Терки облæсти силгоймæгти фиццаг съезди делегаттæ сæ унаффи нифинстонцæ: «… Мах, силгоймæгти фиццаг съезди делегаттæ, дзурд дæттæн Советон хецаудзийнадæн еудадзуг агъаз кæнун, нæ размæ нин ци ихæстæ æвæра, уони кади хæццæ æнхæст кæнун. Ардигæй нæ хæдзæрттæмæ рандæ уогæй, мах райгъал кæндзинан еугур силгоймæгти, уæлдайдæр ба сæ зундирахастæй фæстезад силгоймæгти æма дзурд дæттæн, нæ хъæуритæ исеу кæнгæй, ке косдзинан, нæ фæтæг æмбал Ленин куд косуй, уотæ…

* * *

Силгоймæгти еци съезд ку адтæй, уомæй рацудæй фондз æма фондзинсæй анзи. Уæди æма нури уавæртæ – арв æма зæнхæ. Уоййасæбæл фæйнæхузон æнцæ.

Нуртæккæ силгоймæгтæ нæлгоймæгти хузæн æнцæ активон архайгутæ паддзахадæн унаффæ кæнуни гъуддаги, æма е хецæн дзубандий фарста ’й. Мах ба ма еу æнæмæнгæ зæгъуйнаги кой ракæнуйнаг ан. Терки облæсти силгоймæгти фиццаг съезд советон доги рæстæгæй-рæстæгмæ æрмисиуонцæ. Æма уоми аййеппæй неци ес. Фал уой фæдбæл мухургонд æрмæгути, хуæнхбæстон силгоймæгтæ раздæр ци уавæри адтæнцæ æма син советон хецаудзийнадæ ци хуæрзтæ фæцæй, еци хецæндзийнæдтæ фегæрдæр кæнуни фæндæй си рабарæ-бабаритæ æнæбунати уайдзæфти, кæмидæрти ба нæ фидтæлтиккон æгъдæутти федауцæдзийнадæ æфхуæруни хузи. Еци финстити загъд уидæ, гъома, силгоймаг кодта тæрегъæддаг цард, адæймагбæл нимад нæ адтæй, нæдæр хуæнхбæсти, нæдæр хæдзари медæгæ; е кодта цагъайраги куст, нæ ин адтæй æрбадæн айдагъ æрбацæуæги рази нæ, фал æхе лæги рази дæр. Уотемæй ба нæ адæммæ федар æвæрд адтæй силгоймагæн кадæ кæнуни æгъдау. Уой сæ наукон-зонадон кустити æнæмæнгæ бахахæ кæниуонцæ куд нæхе ахургæндтæ, уотæ нæ адæми цардиуаги гъуддæгутæ ка ’ртаста, еци уæрæсейаг æма фæсарæйнаг ахургæндтæ дæр. Мадта нæ адæмон исфæлдистади дæр хъæбæр берæ ес уой æвдесæг курухон зæгъдтитæ æма таурæхътæ. Уонæй еуей мухур кæнæн абони – æвзаргæ ба ’й уомæ гæсгæ ракодтан, æма æвдесæн æй, силгоймаги рауонциуондзийнадæ цæйбæрцæбæл нимади адтæй нæ фидтæлтæмæ.

ÆЛДАР ÆМА Æ КИЗГÆ ДОДО

Еу дууæ лæги, дан, еумæ балций уогæй, исхъаугъа æнцæ, сæ кæрæдзей нæбал лæдæрдтæнцæ. Æма уæд исфæндæ кодтонцæ æлдармæ бацæун, цæмæй син е исуа унаффæгæнæг. Бацудæнцæ имæ, фал е уæд сæхемæ нæ разиндтæй, æлдари кизгæ Додо син куд загъта, уотемæй е балций адтæй. Уой базонгæй, дууæ лæги батухстæнцæ, мадта æнæ нецæмæй куд раздæхæн, зæгъгæ. Расагъæс-басагъæсти фæсте исарази æнцæ, æгирид нецæй бæсти сæ хабар æлдари кизгæн ракæнун, кæдимайди ба син е фæййагъаз кæнидæ Æма сæ е дæр ку бафæрсидæ:

– Уанæбæрæг уæбæл ци æрцудæй? Цæмæннæ федауетæ?

Уæд лæгтæй еу уотæ загъта:

– Мах цудан бæхтæбæл æма æзинæ еу рауæн бафусун кодтан. Сæумæй рацудтæн, мæ бæх ци фæцæй, зæгъгæ. Кæсун, æма мæ бæхи рази байраг. Еу дзурдæй, мæ бæх низзадæй. Ме ’мбал ба уотæ зæгъуй, байраг дæу нæй, байраг мæн æй.

Уæд иннæ лæг загъта:

– Бахатир кæнæ, хуарз кизгæ. Амæн нæл бæх æй, мæнæн ба – силæ бæх, æма зайуйнаг адтæй. Æзинæ низзадæй, æма минкъий байраг лæудтæй дууæ бæхей астæу. Æ сæр нæл бæхи æрдæмæ, æма ’й уомæ гæсгæ ба ме ’мбæлццон æхе хонуй.

Додо сæмæ æнцад байгъуста æма син загъта:

– Нуртæккæ æлдар ами нæй, уæлæ нин уæлхонхи кæсæлгитæ нæ хумтæ исафунцæ, æма уордæмæ рандæй.

Нæл бæхи хецау ниддестæ æй:

– Æма ма уæлхонхи дæр кæсæлгитæ фæууй?

Додо бахудтæй æма загъта:

– Æма мадта ескæд нæл бæх байраг низзадæй? Уæлхонхи кæсалгæ куд ес, дæ бæх дæр уотæ байраг низзадæй. Цотæ, уæ куст кæнетæ, æма ду ба макæдбал зæгъæ, мæ нæл бæх низзадæй, зæгъгæ.

Дууæ лæги десгæнгæ рацудæнцæ Додой зундгин дзубандибæл.

Æлдар балцийæй ку æрбаздахтæй, уæд ин Додо æхе растудта, дууæ лæги куд бафедаун кодта, уомæй. Æлдармæ гъулæг фæккастæй, æнæ мæн дæу гъуддаг æвзарæг ка искодта, зæгъгæ. Æлдар фæдздзурдта æ фæсдзæуинттæй дууемæ æма син загъта:

– Аци кизги фæлласетæ, æма, адæмæй лæгъуздæр кæми иссерайтæ, уомæн æй раттетæ.

Дууæ лæги Додой уæрдуни исбадун кодтонцæ æма рараст æнцæ. Еу рауæн кæсунцæ, æма устур фæткъу бæласæн фурзадæй æ къалеутæ дæлæмæ æрзæболæ ’нцæ, бæласи буни ба еу лæг хуссуй, хæрдмæ фæткъутæмæ кæсуй æма фæткъу хуæрунмондагæй æ коми дæнттæ уайунцæ. Еци тухстæй дзоруй:

– Гъæйтт мадта, нур еу фæткъу бахуæрæ!

Дууæ лæгемæй еу загъта:

– Кæсай, уæртæ уомæй лæгъуздæр ма удзæнæй, фæткъу æртонун ка нæ зонуй. Додой уомæн раттæн.

Иннæ лæг ба загъта:

– Цæуæн бал идарддæр...

Фæццæуæнцæ æма устур цæугæдонмæ бахъæрттæнцæ. Уой билгæрон еу лæг уæлгоммæ хуссуй æма дзоруй:

– Мæ ком ниссор æй, æдонугæй мæлун!..

Лæгтæй бабæй сæ еу загъта:

– Амæй лæгъуздæр ма удзæнæй, донахидæй дон ниуазун ка нæ зонуй. Раттæн Додой амæн.

Иннæ лæг бабæй загъта:

– Цæуæн бал идарддæр, еу хатт ма бавзарæн...

Фæццæуунцæ идарддæр, кæсунцæ æма адæм ерисæй мæнæуæ кæрдунцæ, æфснайунцæ, цалинмæ фурсорæй æгъзæлун нæ байдæдта. Еу лæг еу курес æркарста, хъел æй исæвардта æма куреси аууони æнцад хуссуй.

Дууæ лæги загътонцæ:

– Идарддæр мабал цæуæн, амæй лæгъуздæр кæми иссердзинан. Æ мæнæуæ сор кæнуй æма æрæгъзæлдзæнæй, е ба æхецæн æнцад хуссуй.

Бацудæнцæ лæгмæ, исистун æй кодтонцæ æма ’й фæрсунцæ:

– Цæмæннæ кæрдис мæнæуæ?

Е дзоруй:

– Æма имæ ци тагъд кæнон, мæ фагæ ма си байзайдзæнæй, берæ бæнттæ ма ес косунмæ.

Дууæ лæги ин загътонцæ:

– Мадта мæнæ уæрдуни исбадæ æма цæуæн дæ хæдзарæмæ.

Е уæрдуни исбадтæй æма рандæнцæ. Æрбахъæрттæнцæ.

– Мæнæ айæ мæ хæдзарæ ’й,– загъта син лæг.

Бацудæнцæ æнæсæрфт, æнæфснайд хæдзарæмæ æма ин загътонцæ:

– Мæнæ аци кизги дæуæн дæттæн усæн æма цæретæ…

Хуæрзбон загътонцæ Додойæн æма рандæнцæ. Сæумæй раги Додо æ лæги рарвиста мæнæуæ кæрдунмæ. Е бабæй еу курес æркарста æма бабæй аууони уæлгоммæ ниххуссæй. Додо æхебæл æндæр хъæппæлтæ искодта, æ цæсгон сауæй нихxурста, æ лæги размæ бацудæй æма имæ дзоруй:

ниуазуйнаг; силгоймаги барæ адтæй сувæллæнтти гъомбæл кæнуни гъуддаг дæр. Кæд устур хуæнхаг биййонти 'хсæн силгоймагæн, уæлдайдæр ба нæуæг киндзæн æ куст æнцон нæ адтæй, уæддæр ин устур кадæ адтæй æгъдаумæ гæсгæ; еци æгъдау æй гъæуай кодта цæсти гагуй хузæн, берæ хæттити ба 'й уæгъдæ кодта хæдзари уæззау куститæй...»

– Хуарз лæг, æз дæн уодесæг. Аци бон дæ мæнæуæ карст ку нæ фæууай, уæд дин æнæ мæлæн нæййес. Игъосис? Хатир дин нæ уодзæнæй!..

Утемæй Додо рандæй æ разæй, иссудæй сæхемæ, хæдзарæ къирæй рацагъта, ракæдзос æй кодта, æ бон цæйбæрцæ адтæй, уой бæрцæ.

Додой лæг ба «уодесæги» æвзистæй, æвæдзи, фæттарстæй æма исистадæй, æхсирф райста, æ ходæ дæр рагæлста, æ хæдони дустæ исхатта æма, гъæйтт, зæгъгæ, кæрдунтæ байдæдта. Рæфтад дæр не 'скодта, æхебæл нæбал ауæрдуй, æма ма хор минкъий кастæй, утемæй æ хумæ карст фæцæй. Сабургай рацудæй æма æ хæдзарæмæ æрбахъæрттæй. Медæмæ бацудæй, æма æ хæдзарæ цæхæртæ калуй: кæдзос, æфснайд æма рохс. Хъæбæр дессаг имæ фæккастæй еци кæдзосдзийнадæ, фал фур фæлладæй æнцад, æнæ дзоргæй æрбадтæй. Додо æй фæрсуй:

– Ести ди ресуй? Ци æнцад бадис, ку неци дзорис?

– Аци бон хъæбæр бафæлладтæн, хуæрунмæ дæр мæ нæ райевдалдæй. Мæнæ мæ кæрдзини къæбæр фæстæмæ исхастон. Аци бон мæмæ уодхæссæг æрбацудæй æма мин загъта: «Аци бон дæ хумæ карст ку нæ фæууай, уæд дин дæ уод фæххæсдзæнæн æма рамæлдзæнæ...» Æз дæр уæд мæ хумæбæл нæбал байаурстон æма 'й карст фæдтæн.

Додо, цума неци зонуй, утæ ахе даруй æма æ лæгæн æхе тæрегъæдгæнæг искодта. Хуæруйнаг ин райвардта æ рази, æма лæг тарфунæй бацæй.

Сæумæй бабæй рацудæй курестæ æмбурд кæнунмæ. Еу угæс (авд куреси) исамадта æма æ ауюни ниххустæй. Додо бабæй имæ фæззиндтæй æзини хузæнæй æма имæ дзоруй:

– Хуссис бабæй? Аци бон ласæг амад ку нæ фæууай, уæд дин изæри дæ уод фæххæсдзæнæн. Уæдта адæмæй раздæр инайæгонд ку нæ фæууай, æма мæнæуæй, гъæмпæй куд гъæуй, утæ ку нæ бафснайай, уæд ми ма рагъаст кæнæ. Дæ нæуæг уосæ дзæгъæлæй байзайдзæнæй...

Додо бабæй сæхемæ раздахтæй. Лæг ба февналдта æма угæстæ нæ, фал ласгутæ амайун райдæдта, æма ма хор кастæй, утемæй æ хæдзарæмæ рацудæй. Додо æй фæрсуй:

– Аци бон ба куд дæ, нæ бафæлладтæ?

Лæг загъта:

– Хъæбæр нæ бафæлладтæн, фал мæ сæумæй раги райгъал кæндзæнæ, аци бон бабæй мæмæ 'рбацудæй уодхæссæг æма мин загъта: «Адæмæй раздæр дæ мæнæуæ инайæгонд ку нæ фæууай, уæдта мæнæуæй, гъæмпæй куд гъæуй, утæ ку нæ бафснайай, уæд ми ма рагъаст кæнæ...»

Додо æ лæги сæумæй раги райгъал кодта. Лæг рандæй, æ галтæ исефтигъта æма бонизæрмæ хумæй мусмæ цалдæр ласти искодта мæнæуæ. Дуккаг бон æ хумæ искæдзос кодта. Адæм устур деси бацудæнцæ, аци лæг, дан, ци косагæ иссæй, зæгъгæ.

Адæм ласгутæ амад нæма фæцæнцæ, утемæй е инайæгонд фæцæй. Æ гъæмпи рагъ исамадта, æ мæнæуæ хæдзарæмæ баласта æма 'й къотой никкодта. Сæрди куститæ рахецæн æнцæ, фал уæддæр лæг æнцад бадун нæбал зонуй æма фæрсуй Додой:

– Нурæй фæстæмæ ба ци косон?

Додо ин загъта:

– Фæззегæнди зæнхæ цæттæ кæнун гъæуй, гъæдæрмæг цæттæ кæнун гъæуй, нæ хæдзарæ тагъд никкæлдзæнæй, хуасæ æрбаласун гъæуй. Раздæр бал зæнхи гъуддаг бакæнæ æма дæхе гъæуай кæнæ уодхæссæгæй. Е уæхæн æй, æма ин цийфæнди лигъстæ ку кæнай, уæддæр дæмæ нæ байгъосдзæнæй. Уой бæсти сабургай еститæ косæ.

Лæг загъта:

– Ма тæрсæ, мæ хори хай, Додо, æз æнцад бадун нæбал зонун, уодхæссæг мæн æгустæй некæдбал фæуууиндзæнæй!..

Лæгæн алкæддæр куст æма уодхæссæг æ рази лæудтæнцæ, æнцад нæбал бадтæй, тургъæмæ ку рацæуидæ, уæд ести куст иссеридæ æхецæн. Додой дзубандитæ си нæ иронх кодтонцæ, фæццалх æй куститæбæл æма хъæбæр хæдзардзин лæг иссæй.

Еу дзурдæй, Додо магоса лæги исахур кодта косунбæл. Цæрун байдæдтонцæ, сæ цæуæт дæр косунгъон фæцæнцæ. Уалдзæги нæуæг хæдзарæ искодтонцæ, сæ фонсæн никкæнæн дæр нæбал адтæй.

Хузæ ист æй социалон хизæргтæй.

...Берæ æнзтæ рацудæй, æлдар æ еунæг кизги æхецæй ку рахецæн кодта, уæдæй фæстæмæ. Æлдар хъæбæр æрзæронд æй. Еу бон фæдздзурдта æ дæлбарæ дууæ лæгемæ æма син загъта:

– Уæхуæдтæ 'й зонетæ, мæ еунæг бæдоли мæхецæй фæссурдтон. Еци бонæй фæстæмæ мæнæй иронх некæд адтæй, мæ зæрдæ ибæл хъæбæр ресуй. Æз базæронд дæн, корун уи, æма мæнæ мæ лæдзæг мæ кизгæбæл исæмбæлун кæнетæ. Ку рамæлон, уæд æлдареуæг е куд кæна, утæ. Идарддæр бацæуттæ кæнетæ хуарз хунæ, лæвæрттæ ци гъæуй, уони уæхуæдтæ зонетæ, æма сæбæл никкидæр бафтауетæ, æцæг фæттагъд кæнетæ. Мæнæн мæ цæрæнбонтæ кæронмæ фæццæуунцæ...

Дууæ лæги исцæттæ кодтонцæ хуæрдæ, ниуæзтæ, уæдта алли хъазар дарийтæ æма æндæртæ. Æлдари сугъзæрийнæ лæдзæг дарити батухтонцæ æма рандæнцæ зонгæ надбæл. Æма, ци гъæумæ син цæугæ адтæй, уордæмæ ку бахъæрттæнцæ, уæд бæргæ иссирдтонцæ, кæддæр Додой кæми ниууагътонцæ, еци рауæн дæр, фал... Уæд си ци мæгур хæдзарæ адтæй, уой бунати фæззиндтæй устур уæладзугон хæдзарæ. Сæ бæхтæ бауорæдтонцæ гъæунги æма лæуунцæ. Додо сæ къæразгæй рауидта, базудта сæ æма сæ размæ рацудæй. «Æгас цотæ» син загъта æма сæ барæй фæрсуй:

– Ке агоретæ, хуарз адæм?

Бæлццæнттæ ин дзуапп равадтонцæ:

– Еухатт мах ами еу рауæн ниууагътан не 'лдари кизгæ Додой.

Уæд син силгоймаг загъта:

– Уæ бæхтæ бал тургъæмæ æрбакæнетæ æма еуминкъий рауолæфетæ, уæхе дæр нихснетæ... Додо дæр уæмæ зиндзæнæй...

Бæрæг адтæй, иуазгутæ Додой нæбал бафæсмардтонцæ... Уæддæр сæ бæхтæ тургъæмæ бакодтонцæ устур æнгозæ бæласи буни ауонмæ. Бæхтæн хуæрйунаг бæлæгъи никкодтонцæ. Дууæ лæгей Додо еу уатмæ бакодта æма син загъта:

– Уæхе æруадзетæ æма уолæфетæ...

Уалинмæ еу биццеу тас æма хъувгъани хæццæ фæззиндтæй, æ усхъæбæл хесæрфæн, утемæй. Иуазгутæ сæхе нихснадтонцæ, сæ размæ син æрæвардтонцæ фингæ. Хæдзари хецау – уорсзакъæгин зæронд лæг – æрбацудæй, иуазгутæн салам равардта æма сæ хæццæ æрбадтæй. Ниуазун син кæнуй, фингæ 'рдæмæ сæмæ дзоруй. Еу дзæвгарæ рабадтæнцæ, æма хæдзари хецау дзоруй:

– Бахатир кæнетæ, хуарз иуазгутæ, мæ фæсте рацæуайтæ. Иуазгутæ исистадæнцæ æма хæдзари хецауи фæдбæл рацудæнцæ. Тургъи Додо хуæрзарæзтæй лæудтæй сæ размæ æма сæ бакодта устур уатмæ. Уоми фингитæ арæзт адтæнцæ, сæ уæле аллихузон хуæруйнæгтæ æма хъазар ниуазуйнæгтæ. Иуазгутæ 'рбадтæнцæ, хæдзари хецау – сæ уæллæй, Додой бицъеу– урдугистæг. Фæйнæ ку раниуазтонцæ, уæд Додо устур дзæбодури сикъати сау бæгæний ниуазæнтæ бахаста иуазгутæн æма син загъта:

– Гъенур æгас цотæ, мæ фидæй æрвист лæгтæ. Æз дæн сумах ке агоретæ, е – Додо.

Ку фæцæнцæ, уæдта гъæуама нæуæгæй арæзт фингæбæл æрбадтайуонцæ, фал дууæ иуазæги загътонцæ:

– Бахатир кæнетæ, æлдар нин ци бафæдзахста, уой бал рахецæн кæнæн.

Рацудæнцæ æндæмæ æма æрбахастонцæ сæ хунæ: хуæруйнагæй, ниуазуйнагæй, сæ лæвæрттæ, сугъзæрийнæ лæдзæг, дарийи тухтитæй, æма загътонцæ:

– Атæ 'нцæ не 'лдари хунтæ.

Хæдзари хецау загъта:

– Иуазгутæ, бахатир кæнетæ, æрбадæн. Нæ фингæ уæлгъос кæндзинан нæ дзубанди.

Æрбадтæнцæ, исистонцæ сугъзæрийнæ лæдзæг æма загътонцæ:

– Аци лæдзæг æй не 'лдари, æма 'й рарвиста æ кизгæн æма ниффæдзахста, Додо æлдареуæг куд кæна, утæ.

Додо загъта:

– Цалинмæ мæ фидæ æ дууæ цæстемæй кæса, уалинмæ аци лæдзæг мæнмæ нæ хауй, æма 'й фæстæмæ хæссетæ, ке æй, уомæ.

Додо æма æ лæг æнæгъæнæ къуаре нæ рауагътонцæ иуазгути, æма ку цудæнцæ, уæд син устур лæвæрттæ ракодтонцæ. Додо æ фидæн рарвиста дессаги гъар кæрцæ, кæдзос денгизи сирдти цартæй конд – аллихузи æрттивдтитæ калдта. Иуазгутæ хуæрзбон загътонцæ æма рандæнцæ.

Дууæ æрвист лæги æлдари æрбайййафтонцæ хусгæй. Æлдар æ хуссæни рабадтæй æма байгъуста æ дæлбарæ дууæ лæгемæ. Етæ загътонцæ:

– Цубур дзурдæй, нуртæккæ Додомæ ци мулкитæ ес, етæ дæумæ некæддæр адтæнцæ. Додо лæгъуз магоса лæгæй искодта, гъæуи астæу хъæбæр нимад ка 'й, уæхæн. Додой уæладзугон азгъунсти ци ес, е æлдармæ нæй. Додо сугъзæрийнæ лæдзæг нæ бакумдта, цалинмæ, дан, мæ фидæ æ дууæ цæстемæй кæса, уалинмæ мæ бон нæй еци лæдзæг райсун.

Æлдар хъæбæр фæббоз æй æ дæлбар лæгтæй æма загъта:

– Нур балæдæрдтæн, мæ кизгæ хуарз зунди хецау ке æй, уой. Æз мæ лæдзæг дæр барæй рарвистон, цума ци зæгъидæ Додо, ци зæрдæ имæ ес мæнмæ, зæгъгæ. Нур ба мæбæл искæнетæ ма лæваргонд кæрцæ. Абонæй фæстæмæ мæ кæрцæ нæбал гъæудзæнæй, æма тагъд уæртæ мæ саулох бæхбæл рарвететæ гъæргæнæг.

Еци æхсæвæ гъæргæнæг рарвистонцæ æма сæумæраги бахъæрттæй, фегъосун кодта Додойæн, æлдар хъæбæр ке æрсæйгæ 'й æма дæ агоруй, зæгъгæ.

Додо уайсахат æ хестæр биццеуи хæццæ уæрдуни фæннæхстæр æнцæ. Æрбахъæрттæнцæ æма ма æлдари уодæгасæй æрбайййафтонцæ. Кæрæдзебæл фæццийнитæ кодтонцæ, уæдта æлдар æ нивæрзæнæй раласта сугъзæрийнæ лæдзæг æма 'й Додомæ равардта:

– Мæнæ дин мæ лæдзæг æма ин æ кадæ ма фесафæ. Æлдареуæг кæнæ, адæми хуарзæнхæ дæ уæд. Гъенур ба хуæрзбон.

Æлдар æхе рауагъта, æма ин Додо æ цæститæбæл æрхуæстæй.

Æлдари хъæбæр имонауæй байвардтонцæ, хуæрзведауцæ æгъдæуттæ ин искодтонцæ. Гъуддæгутæ ку рахецæн æнцæ, уæд Додо æ адæми æрæмбурд кодта æма сæ бафарста:

– Цæмæй тухст айтæ?.. Ци гъæуагæ айтæ?..

Адæм æмцъухæй загътонцæ:

– Зæнхæ нин нæ фагæ кæнуй, уæдта нæ хъалон тухсун кæнуй.

Додо загъта:

– Аци бонæй фæстæмæ зæнхитæ – сумах. Хъалон ба федетæ, нуриуæнгæ ке фистайтæ, уомæн е 'рдæг.

Адæм сæ ходтæ исистонцæ æма Додомæ дзорунцæ:

– Берæ нин царæ, берæ!..

Додо загъта:

– Аци бонæй фæстæмæ мах ан æмхузон адæм, æлдари ном феронх кæнетæ...

Додо силгоймаг уогæй, адтæй устур зунди хецау æма æ адæмæн равардта уæгъдебарæ цард...

БАСКАТИ Урузмæг, спортивон журналист: «Республикæ Бурятий сæйраг сахар Улан-Удэй æрæги рацудæнцæ уæгъдебарæ гъæбесæйхуæстæй еугуруæрæсеуон еристæ (23 анзей уæнгæ кари богæлтти ’хсæн). Не ’мзæнхон богалтæн бантæстæй уоми авд хуæрзеуæги рамолун. Зæгъун гъæуй уой, æма уонæй Иристони номæй архайдта

БЕКМÆРЗТИ Гаврили фурт Михал...Советон Цæдеси, УСФСР-и, Узбекистани ССР-и æскъуæлхт тренер, ССР Цæдеси спорти æскъуæлхт мастер, ССР Цæдеси Адæмти спартакиади дууæ хатти æма Советон Цæдеси чемпион, Уæрæсей Федераций æхсæз хатти уæлахездзау, дуйней чемпионати æвзестæ призер, ГАНЕФО-й гъæзтити архайæг иристойнаг богæлттæй айдагъ уомæн бафтудæй æ къохти фæууæлахез ун. Уомæй уæлдай – берæ дуйнеуон турнирти уæлахездзау. Идарддæр ма нимайæн?.. Махмæ гæсгæ, ци ранимадтан, етæ дæр фагæ ’нцæ, цæмæй уин бæлвурдæй бæрæг уа, еци хуæрзеугутæй ка фæххайгин æй, еци адæймаг цæйбæрцæбæл искурдиадæгин адтæй æма цæйбæрцæбæл агъазиау æскъуæлхтдзийнадæй фæццитгиндæр кодта Иристони спортивон кадæ. Абони ’й имисгæ ба уомæ гæсгæ кæнæн, æма æрæги, 30 августи Бекмæрзи-фурти райгурдбæл исæнхæст æй финддæс æма цуппаринсæй анзи (1930-2013).

Бекмæрзти Михал нæ национ спортивон анзфинсти æносонгонд æрцудæй, куд æ рæстæги «æцæг танк», зæгъæ, ке худтонцæ, тухгæнæг тухæ кæмæн нæ ирдта. Уæгъдебарæ гъæбесæйхуæсти сосæгдзийнæдтæ æ фондз æнгулдзи хузæн ка зонуй, берæ зундгонд чемпионти ка исгъомбæл кодта, ирон спорти туруса дæсгай æнзти дæргъи кади хæццæ сæрустурæй ка фæххаста, æ фæсте фæнзуйнаг кæстæртæ æма уони кæстæртæ ка ниууагъта, рæсугъд, парахатзæрдæ ке реуи тæлфтæй, уæхæн адæймаг æма номдзуд спортивон архайæгæй...

БЕКМÆРЗТИ Михал

БЕКМÆРЗТИ Михал:

«ГОРЦЪЕМÆ РАЦУДТÆ – УÆД ТОХЕФТОНГÆЙ!..»

Æ рæстæги Бекмæрзти Михали туххæй дзиллон хабархæссæг фæрæзнити берæ аллихузон зæрдæмæдзæугæ æрмæгутæ фæззиннидæ. Уони ’хсæнæй абони равзурстан еу – журналист Цомайти Ростислав Бекмæрзти Михали хæццæ фембæлгæй, ци интервью бацæттæ кодта, уой. Е адтæй 2008 анзи августи.

Рагацау æй зæгъæн, уæд сæ дзубандий рæстæг Михал ци зæрдæдзоргæ фарстати туххæй загъта æ гъудитæ, уонæй кæцидæрти фæдбæл фæстæдæр гъæугæ мадзæлттæ арæзт æрцудæй, кæцидæртæ ба нерæнгæ дæр ма сагъæссаг æнцæ.

Хъæбæр зин æй уотид зæгъун дæр, фал, гъулæггагæн, абони Михал дæр æмæ Ростислав дæр не ’хсæн нæбал æнцæ… Рохсаг уæнтæ, æма син нæ Исфæлдесæг рохс дзенети удæнцойнæдæр бунæттæ исаккаг кæнæд...

Мах ба, Бекмæрзти Михали райгурдбæл финддæс æма цуппаринсæй анзи ке исæнхæст æй, уомæ гæсгæ ин æ номерæнæн исфæндæ кодтан, кæддæр Цомайфурти хæццæ дзубандий рæстæг ци зæгъунæгтæ зæгъта, уони æримисгæй, уæд се ’хсæн ци рæсугъд дзубандитæ фæккодтонцæ, уонæй.

Уомæн æма етæ еуцæйбæрцæдæр ин æвдесунцæ æ удиконд æма зæрдихатт, уæдта цæйбæрцæбæл æновуд адтæй, æ цард кæмæн иснивонд кодта, спорти еци хузæбæл – уæгъдебарæ гъæбесæйхуæстбæл. Еудадзуг уобæл адтæнцæ æ сагъæстæ, цийнæ кæнидæ иристойнаг богæлтти уæлахезтæбæл, гъенцъун кæнидæ сæ къулумпидзийнæдти фæдбæл.

Цомайти Ростислави хæццæ ба дзубанди кодтонцæ, Пекини ку рахецæн æнцæ XXIX Олимпаг гъæзтитæ, раст гъе уой хуæдфæсте. Æма сæ дзубанди уонæй куд нæ райдæдтайуонцæ!..

– Нæ биццеути бæрæггæнæнтæ дæмæ, Михал, куд фæккастæнцæ?

– Раст ку зæгъон, уæд зæрди фæндæуагæ нæ рауадæнцæ, – загъта, минкъий фæммæтъæл уогæй, Бекмæрзи-фурт. – Ке зæгъун æй гъæуй, уотæ нæ рауадæнцæ сæ гъуддæгутæ, уоми еуцæйбæрцæдæр ес сæхе фудтæ дæр. Хонсар Иристони ци фудбæлæхтæ ’рцудæй, ка ’й зонуй, уони фудæй дæр фæкъкъехгомау æнцæ... Фал æз уотæ гъуди кæнун: еугæр горцъемæ рацудтæ, уæд тохефтонгæй гъуди кæнун гъæуй айдагъдæр фæууæлахез унбæл. Дæ нихмæлæуууæг дæуæй хъаурæгиндæр ку уа, уæд гъуди кæнæ, кутемæй ибæл фæттухгиндæр уай, куд æй фæссайай, уобæл. Гъома, еунæг хъаурæ нæ, фал зундæй дæр гъæуй архайун. Æма уæд дууæ хатти хъаурæгиндæр дæ.

Ракæсай, Фадзайти Арсен, Хæдарцати Махар, Андиати Сослан куд аразтонцæ сæ архайд, уомæ. Етæ берæ æнзти дæргъи сæ уæзти искаст некæмæн лæвардтонцæ. Сæхебæл некæд фенвæрстæнцæ, олимпаг чемпионтæ уогæй дæр. Æма абони фæлтæр гъæуама уони фæнза. Уæд син бантæсдзæнæй устур уæлахезтæ дæр.

Иннæ уæхæн, ресагæ фарста. Нæ биццеутæ æндæр паддзахæдти кадæ ке гъæуай кæнунцæ, е. Гъомбæл сæ мах искодтан, нæ хед сæбæл мах фæккалдтан, хуæрзеугутæ ба æндæр кæмæндæр хæссунцæ.

Еу гъуддаг ма мæмæ бустæги раст нæ кæсуй. Таймазти Артур иссæй Олимпаг гъæзтити дууæ хатти уæлахездзау! Е кæбæлти æнтæстдзийнадæ æй. Фал… Узбекистани еугонд команди рæнгъити. Æма цума нæхе нæй, уотæ имæ дарунцæ сæ гъос уæрæсейаг дзиллон информаций фæрæзнитæ. Е ба æй Бæгъатæр. Иристони Бæгъатæр. Уомæ гæсгæ ин гъæуама уа æгæрон кадæ æма намус. Нерæнгæ ма æригон æй Артур, нифс имæ ес, æ цуппæрæймаг Олимпиадæмæ дæр ке рандæ уодзæнæй æма Иристони дæр Олимпаг гъæзтити æртæ хатти чемпион ке фæззиндзæнæй, уомæй.

РЕДАКЦИЙÆЙ: Михали еци бæлдæ исæнхæст æй – зæгъæн, Таймазти Артур æртиккаг хатт иссæй олимпаг чемпион. Зæгъун ма гъæуй уой дæр, æма е ’ртæ сугъзæрийнæ олимпаг майдани хæццæ ма имæ ес æвзестæ майдан – райста æй 2000 анзи Сиднейи Олимпаг гъæзтити.

– Михал, спорти надбæл ба куд ниллæудтæ, ка дæ исразæнгард кодта уомæ?

– Цубур дзурдæй, ахур кодтон Дзæуæгигъæуи шоферти къурсити. Еууæхæни бафтудтæн, Маркуси гъæунги ци спортивон зал адтæй, уордæмæ. Фæууидтон, уæгъдебарæ гъæбесæйхуæстæй си куд тренировкæ кодтонцæ, уой. Ци æй римæхсун, мæ зæрдæмæ фæццудæй биццеути архайд. Æма бабæй дуккаг бон дæр уордæмæ мæ цуд исаразтон. Æфсæрмитæгæнгæй мæхе байстон тренер Суменати Керменмæ æма, æргом бакæсун дæр имæ не ’ндиудтон, уотемæй ин загътон, мæн дæр богал исун ке фæндуй, уой. Сумени-фурт мæмæ лæмбунæг бакæститæ кодта æма мин загъта, цæмæй тренировкитæмæ цæун райдайон.

Гъе уотемæй райдæдта устур спортмæ мæ над. Раст зæгъгæй, фиццаг бæнтти ми голлаги хузæн фæгъгъазиуонцæ, гъæбесæй хуæцгæ мин ке хæццæ рауайидæ етæ – мæнæй «ахургонддæр» адтæнцæ еци гъуддаги. Фал еци «голлагæ» тренери домæнтæ зæрдиагæй æнхæст кæнун ку райдæдта, уæд е дæр фæддæснидæр æй... Æма син æнцонтæй нæбал кумдтон æмпурсун.

Еуæй-еуетæмæ уотæ кæсуй, гъома, богал исунмæ берæ нæ гъæуй. Æма уомæй раст æнцæ: богал исунæн, æцæгæйдæр, берæ нæ гъæуй, фал æцæг æма дæсни богал цæмæй исуай, уой туххæй ба берæ хедвæллойнæ, берæ хъауритæ исхарз кæнун æма арф зонундзийнæдтæ райсун гъæуй.

Æма æз дæр мæхебæл нæ аурстон, мæ арæхстдзийнæдтæ фæббæрзонддæр кæнунбæл архайдтон æновудæй æма зæрдиагæй. Уæдмæ бафтудæнцæ мæ къохи фиццаг спортивон æнтæститæ дæр. Ме ’муæзонти ’хсæн цалдæр хатти раззагдæр бунæттæмæ рацудтæн республики, Уæрæсей æма нæ бæсти чемпионатти.

Иристойнаг америкдзаутæ. Галеуæрдигæй бадуй БЕКМÆРЗТИ Гаврил. Штат Аляскæ. 1912 анз.

Рахесæрдигæй лæууй Зæгæлти Марийæ – БЕКМÆРЗТИ Михали мадæ. Астæуæй ба бадуй Марийæн æхе мадæ. Къæмунтæ. 1912 анз.

БЕКМÆРЗТИ Михал. 1948 анз. Уæд уæзæгтæласæг хуæдтолгæбæл куста Садони комбинати.

Фондз æма цуппаринсæй анзей размæ (1940 анзи августи) Дзæуæгигъæуи игонгонд æрцудæй Сувæллæнтти спортивон скъола. Хуарз æма нæмæ абони зингæ фулдæр ес, сабийтæ спорти алли хузтæй кæми архайуонцæ, уæхæн ахургæнæндæнттæ.

айдагъдæр еу – Багати Арслан. Иннетæ ба хуæстæнцæ æндæр регионти номæй. Цæмæн уотæ 'й, уобæл рагæй дзурдæуй, фал... Бæргæ, Иристони дæр бабæй ку фæззинниуонцæ уæхæн хуæрзгæнгутæ, цæмæй нæ богæлттæн сæхе цæттæ кæнунæн æма еристæмæ цæунæн еугур фæрæзнитæ дæр аразонцæ.

Цæгат Иристони гъæбесæйхуæцгути еумæйаг командæ Япониий гъæбесæйхуæцгути хæццæ фембæлди рæстæг (галеуæрдигæй рахесæрдæмæ): ДЗАРАСАТИ Саукуй, МÆРЗАГАНТИ Харитон, ДЗАХСОРТИ Таузбек, БЕКМÆРЗТИ Михал, Владимир СИНЯВСКИЙ, Геронтий ЦИКЛАУРИ, Степан КАЗАРЯН, МИРЗОЙТИ Дзантемур.

БЕКМÆРЗТИ Михали (астæуæй) рагъи бадуй япойнаг богал Масааки КАНЭКО, æ фæйнæ фарсеми ба лæуунцæ гурдзиаг богæлттæ Вахтанг БАЛАВАДЗЕ æма Георгий СХИРТЛАДЗЕ.

Æз хуæстæн æрдæгастæуккаг уæзи. Аци уæзи нæ бæсти еугонд команди æз нимад адтæн тæккæ хъаурæгиндæрбæл. Уомæ гæсгæ мæ бакодтонцæ еугонд командæмæ дæр, æма гъæуама 1960 анзи гъæуай кодтайнæ нæ бæсти кадæ Рими Олимпиади. Еци бæрнон еристæмæ мæхе цæттæ кодтон хъæбæр зæрдиагæй.

Фал еуæй-еу хатт спорти медæгæ дæр фæззиннунцæ галеу, хæран миутæ. Олимпиадæмæ цæугæй мæ хæццæ еци еристæмæ рарвистонцæ ме 'муæзон гурдзиаг богал Балавадзей дæр. Хуæдтæхæги Риммæ ку тахтан, уæд нæ сæйраг тренер Купцови бафарстон, Балавадзе ба нæ хæццæ цæмæн тæхуй, æз æй уой размæ цалдæр хатти ку рамулдтон, уæдта еугонд командæмæ мæн ку бакодтонцæ, зæгъгæ. Æма мин е равардта уæхæн дзуапп: «Фæндуй æй нæ гъæбесæйхуæстмæ бакæсун. Нæ хæццæ тæхуй куд турист».

Æз бауæндтæн тренери дзубандитæбæл æма фæффедар æй мæ зæрдæ. Фал еристи ка архайдзæнæй, уони номхигъд ку бакастæн, уæд мæ кой не 'скодтонцæ. Ме 'муæзонти 'хсæн уордæмæ бахастонцæ «турист» Балавадзей. Бæргæ ма агурдтон рæстдзийнадæ, фал мæмæ ка игъуста. Мæстæй мæ зæрдæ ниддор æй. Еу рауæн мæхецæн бунат дæр нæбал ирдтон, мæ цæститæ дони зилдæнцæ, уотемæй мæтъæлæй кастæн еристæмæ. Мæ сæрæй ба нæ хецæн кодта еу гъуди: «Æз еци Балавадзей æнцонтæй ку рамулдтон, уæд æй ристæмæ цæмæн рарвистонцæ, цæмæн мæ фæффудевгед кодтонцæ?.. Нæ зонун… Нæ зонун…»

… Æма, мæнæ Балавадзе рацудæй горцъемæ. Цæугæ бæргæ нифсхаст æма рæсугъд ракодта, фал… Олимпиади байахæста… айдагъдæр… еуæндæсæймаг бунат...

– Уой фæсте, миййаг, дæ нифс нæ расастæй, Михал, горцъебæл дæ зæрдæ æййевун нæ байдæдтай?

– Нæ. Е нæ, фал мæхебæл никки зæрдиагдæрæй кустон. Уой фæрци мæ къохи æфтудæнцæ нæуæг æма нæуæг спортивон æнтæститæ. Некæд ми феронх уодзæнæй 1963 анз. Уæд æз ме 'муæзонти 'хсæн индийаг сахар Джакартæйи исдæн ГАНЕФО-й гъæзтити чемпион. Етæ адтæнцæ хъæбæр устур еристæ. Архайдтонцæ си дуйней дууинсæй бæсти командитæ.

Фæстæдæр мæ бафæндадтæй мæ хъауритæ уæззау уæзи дæр бавзарун. Фал мæ уæзæ 73 килограммемæй уæлдæр нæ хизтæй. Гъема цæмæй мæ уæзæ 98 килограммемæ исхъæрттайдæ, уой туххæй ме 'мбæлттæй еуемæн (къохæй хъæбæр дæсни адтæй) искæнун кодтон, æ уæзæ 25 килограмми кæмæн адтайдæ, уæхæн спортивон ронæ. Уой мæ астæубæл æрбабастон æма уотемæй спортивон уæледарæси мæхе еристи агъоммæ рабарстон. Тренертæй мæмæ беретæ дузæрдуггæнгæ 'рбакастæнцæ, гъома, аци цубуртæарæзт æлвæст биццеу уой бæрцæ кæцæй ласуй, зæгъгæ. Æма бабæй син æз дæр гъазгæй загътон: «Ирон биццеутæ стæгæй уæззаудæр æнцæ…»

Уæззауæзонти нихмæ хуæцунмæ ку рацудтæн, уæд мæ нихмæлæугутæй берæ минкъийдæр ке зиндтæн, уомæ гæсгæ мæ гъавтонцæ æнцонтæй рампурсун, фал сæ сæ фæндитæ фæссайдтонцæ. Уæззауæзонти 'хсæн хуæцгæй, еу хатт исдæн нæ бæсти чемпион гъæуунхæдзарадон институти 'хсæн еристи, иннæ хатт ба райстон дуккаг бунат.

– Тренери кустмæ ку рацудтæ, уæдæй фæстæмæ берæ зундгонд богæлттæ исгъомбæл кодтай. Æнцон æй тренери куст?

– Тренербæл хъæбæр берæ ихæстæ æвæрд ес. Фиццагидæр, е æ гъомбæлгæнуйнæгтæн байгон кæнуй устур над устур спортмæ. Тренерæн нæййес нæдæр рæдуйуни, нæдæр ба æнæраст цæстфæлдахæн миутæ кæнуни барæ.

Е гъæуама æ гъомбæлгæнуйнæгтæн фæнзуйнаг уа алли гъуддаги дæр. Уой хæццæ тренер гъæуама æ гъомбæлгæнуйнæгти айдагъ спорти дæснийади техники сосæгдзийнæдтæбæл ма ахур кæна, фал – рæстдзийнадæбæл, кæдзосзæрдæ унбæл æма Райгурæн бæстæ уарзунбæл.

Еума хатт æй зæгъун – спорти гъæуама бунат ма уа æнæраст миутæн, хийнæдзийнæдтæн. Етæ спортæй гириззагдонæ аразунцæ. Уæхуæдтæ 'й куд нæ зондзинайтæ: адтæй уæхæн рæстæг æма æмбæлгæ аргъ нæ кодтонцæ нæ Иристони зундгонд спортсментæн. Сæ арæхстдзийнадæ æнхæстæй равдесунæн син гъæугæ уавæртæ нæхемæ кенæ нæ адтæй, уомæ гæсгæ нæ зундгонд богæлттæ ардигæй фесхъæтæг æнцæ, æндæр рауæнтæмæ цæугæ син рауадæй, гъæуай кодтонцæ æндæр республикити æма сахарти кадæ.

Æз мæхуæдæг берæ æнзти тренерæй фæккустон Астæуккаг Азий. Мæ хъауритæ æма зонундзийнæдтæ куд амудтонцæ, уотæ гъомбæл кодтон, мæнмæ Иристонæй ци биццеутæ æрæфтудæй, уони. Се 'хсæн абони ес берæ зундгонд богæлттæ. Уони хæццæ – дуйней, Олимпаг гъæзтити цалдæр хатти чемпионтæ Фадзайти Арсен, Хæдарцати Махар, Аслан (рохсаг уæд) æма æндæртæ. Æз кæддæриддæр зæрдæй фæцциййнæ кæнун, мæ къохтæй ци зундгонд богæлттæ рацудæй, уонæй алке спортивон æнтæстдзийнадæбæл дæр.

Нæ республикæй 1961 анзи Уæрæсей уæгъдебарæ гъæбесæйхуæстæй ци биццеутæ архайдтонцæ, етæ Хельсинки архайдтонцæ дуйнеуон еристи æма нæ республикæмæ æрбаластонцæ дæс сугъзæрийнæ майдани. Цуппар анзей фæсте ба Иристони къуæттити скъолай минæвæрттæ Вашингтони дуйнеуон чемпионатæй исластонцæ еуæндæс сугъзæрийнæ майдани. Уой фæсте дæр ма берæ сугъзæрийнæ майдантæ райстонцæ мæ гъомбæлгæнуйнæгтæ бæсти æма дуйнеуон чемпионатти архайгæй.

– Ци бакæнун гъæуй, цæмæй уæгъдебарæ гъæбесæйхуæсти хузæ нæ республики амæйфæстæмæ дæр нæ республики размæ федар æма æндиуд къахдзæфтæ кæна, уой туххæй.

– Фиццагидæр нæ тренерти агорун гъæуй исонибони чемпионти нæ гъæууон биццеути 'хсæн. Уой ба уомæн зæгъун, æма нæ республики уæгъдебарæ гъæбесæйхуæсти евгъуд истори куд æвдесуй, уотемæй нæ зундгонддæр богæлттæ рацудæнцæ гъæутæй. Уони хæццæ 'нцæ: Дзарасати Саукуй, Хъулати Бадзи, Дзгойти Аслæнбег, Дзахсорти Таузбек, Тедети Елхъан, Фадзайти Арсен, Хæдарцати Махарбег æма Аслан, æма берæ æндæртæ.

Уомæ гæсгæ нæ тренертæ гъæуама гъæутæмæ ахиддæр цæуонцæ. Уоми агорун гъæуй, исонибони нæ номдзуд богæлтти ка райййевдзæнæй, уæхæн биццеутæ. Никки фæгъгъомусгиндæр кæнун æма ахиддæр аразун гъæуй районти æма республикон еристæ уæгъдебарæ гъæбесæйхуæстæй.

Мæнæн ме 'нæнездзийнадæ минкъий еуцæйдæрбæрцæдæр фæккиудтæй, уæддæр мæ фæндуй, зæгъæн, Дигори райони уæгъдебарæ гъæбесæйхуæцгути къуар исаразун. Хъæбæр зин мин æй, уæхæн устур районæй фæстаг рæстæги еу зундгонд богал дæр ке нæбал рацудæй, е. Нæ иннæ тренертæн дæр мæ уой зæгъун фæндуй, цæмæй республики районтæмæ дæр раздахонцæ се 'ргом æма æмхъауритæй бацæттæ кæнæн, Иристони хестæр богæлтти фæлтæр ка райййевдзæнæй, уæхæн сагсор биццеути.

* * *

… Бекмæрзти Михали хæццæ фембæлди фæсте Цомайти Ростислав ци æрмæг бацæттæ кодта, уомæн искодта мæнæ ауæхæн кæронбæттæн:

«…Куд аллихатт, уотæ бабæй абони дæр бадуй Терки билгæрон зундгонд тренер Бекмæрзти Михал. Бадуй æма цæбæлдæр арф гъудитæ кæнуй. Цума цæбæл æй æ сагъæс? Кæд, миййаг, е 'ригон бæнттæ æрлæудтæнцæ æ зæрдæбæл?! Кенæдта, нæ Иристони исонибон циуавæр уодзæнæй, цæйбæрцæбæл зæрдæмæдзæугæ си уодзæнæй цардарæзт нæ ирæзгæ фæлтæртæн?.. Ка 'й зонуй…

Фал еу æй, æнæмæнгæ, Михали фæндуй, цæмæй Иристони фæсевæд уонцæ лæгигъæдгун, уа син равгитæ сæ арæхстдзийнæдтæй æскъуæлхунæн спорти дæр æма царди иннæ къабæзти дæр, цæмæй уонцæ æгъдаугин æма фæнзуйнаг...»

Нæ курухон хестæри аци гъудитæмæ гæсгæ нæ Исфæлдесæгæй корæн: Михал абони цардæгас кæд нæбал æй, уæддæр ин æ аци кувд æхемæ райсæд æма нæ кæстæрти царди гъуддæгути исæцæг уæд!..

Кæд дуйней берæ рауæнти адтæй, уæддæр БЕКМÆРЗТИ Михалæн æ райгурæн Дигори хуæнхбæстæй уарзондæр бунат нæ адтæй а зæнхæбæл.

Уæрæсей Федераций, раздæри Германи æма Венгрий æскъуæлхт дохтир, ССР Цæдеси æнæнездзийнадæ гъæуайкæнуйнади отличник, медицинон службi инæлар-майор Гæтæгти Бекири фурт Сослæнбеги райгурдбæл 1 сентябри æнхæст кæнуй финддæс æма цуппаринсæй анзи (1930-1982).

Думал начать бегать по утрам, но осенью слишком грязно, зимой слишком холодно, весной слишком сыро, летом слишком жарко.

* * *

Муж бросил пить. Наша собака осталась без собеседника.

* * *

Вы на следующей остановке выходите?
– Да.

– Хорошо, а то надоели уже.

* * *

Шутить надо так, чтобы потом не было мучительно больно за бесцельно выбитые зубы.

ПАДДЗАХАДОН ЛÆГГÆДТÆ – АДÆМÆН

Зундгонд куд æй, утемæй нуртæккæ куст цæуй Цæгат Иристони бунæттон цæргути социалон картæй исефтонг кæнунбæл. Пайда ба си гъæуама кæнонцæ, нæ республики ка цæруй, уонæй социалон уæлæнхасæн лæггæдтæ кæмæн æнгъезуй, етæ – пенсиесутæ, инвалидтæ, тугъди архайгутæ æма иннетæ.

Утемæй адæмæн æнцондæр уодзæнæй паддзахадон æма республикон лæггæдтæ есун: æхсæнадон транспорти лæвар цæуни барæ, музейтæмæ, театртæмæ, концерттæмæ бацæунæн. Уомæ гæсгæ фæллойнæ æма социалон ирæзти министрадæн ихæсгонд æй, уæхæн картитæй æнтæстгинæй кæми пайда кæнунцæ, еци регионти фæлтæрддзийнадæмæ лæмбунæгæй æркæсун æма си бафæнзуйнагæй ци ес, уомæй испайда кæнун. Сæйраг æй, цæмæй, картæй ка пайда кæна, уонæн равгæ уа æнцонтæй архайунæн æма син хæсса.

Аци нæуæгдзийнади аллихузон фарстати туххæй æрæги журналистти хæццæ фембæлди рæстæг радзурдта нæ республики фæллойнæ æма социалон ирæзти министри хуæдæййевæг **Мамати Анджелæ**. Дзубанди цудæй сæрмагонд æфсæддон операций архайгутæ æма сæ бийнонтæн социалон агъази, грантæй агъази æма социалон карти туххæй.

МАМАТИ Анджелæ.

– Æвæстеуатæй бавналдтан нæ размæ æвæрд ихæстæ ’нхæст кæнунмæ, – загъта Мамати Анджелæ. – Сæрмагонд æфсæддон операций архайгутæ æма сæ бийнонтæн республики ес дæс æма инсæйæй фулдæр аллихузон реабилитацион æма социалон лæггæдтæ, æхцайæй агъаз, сæ сувæллæнттæн ахурадон косæндæнтти ес уæлæнхасæн лæггæдтæ. Фиццагкезуй агъаз еци бийнонти кæстæртæ райсунцæ. Зæгъæн, равгитæ син фæууй куд нæхе, утæ æндæр регионти фæлладуадзæн бунæттæмæ фæццæунæн.

Министри хуæдæййевæги гъудимæ гæсгæ, социалон карти исарæзт гъæугæ æма хуарз гъуддаг æй:

– Лæмбунæг ахур кæнæн Мæску æма Мæскуй облæсти, Ленингради облæсти æма Сахалини, уæдта Ямали фæлтæрддзийнадæ.

Нуриуæнгæ нæмæ ес, нæхе региони хуæздæр ка исфедаудзæнæй, уæхæн гъудитæ. Социалон картæ «Мир»-æй пайда кæнгæй, уордæмæ бахæсдзинан компенсацион феддонтæ, субсидитæ, материалон агъази фæрæзнитæ, уæдта уæлæнхасæн лæггæдтæ кæмæн нисангонд æрцæуа, еци адæймæгутæн транспорти лæвар цæуни барæ. Нæ проектбæл косæн хецаудзийнади къабæзти хæццæ. Алли гъуддагæн дæр æ райдайæн æнцон нæ фæууй, фал архайæн, агъаз нин æй феддонти национ системæ «Мир».

Картæй пайда ка кæндзæнæй, еци номхигъди уодзæнæнцæ уæлæнхасæн лæггæдтæ кæмæн æмбæлуй, еци граждæнтæ. Устур базарадон организацити дæр си пайда кæнун æнгъездзæнæй.

Нæ министрадæ æнæсцохæй косуй, цæмæй агъазгъæуагæ адæмæн, уой хæццæ – сæрмагонд æфсæддон операций архайгутæн, фадуат уа хе хæдзарадæ исаразун æма си пайда исесун. 2024 анзи уæхæн социалон контрактæ æфсæддонти хæццæ инсæйемæй фулдæр бафинстан, аци анз ба нерæнгæ бал æхсæз социалон контракти.

СОЦИАЛОН ФОНДÆЙ

АГЪАЗ – СÆРМАГОНД ÆФСÆДДОН ОПЕРАЦИЙ АРХАЙГУТÆН

Сæрмагонд æфсæддон операций архайгутæн аллихузон агъазтæн райсæн ес Уæрæсей Социалон фонди Цæгат Иристони хайади. Еурæстæгон феддонтæ, компенсацитæ æма социалон пособитæ сæ бон райсун æй сæрмагонд æфсæддон операций архайæг тухи ведомствити минæвæрттæн, фæдздзурдмæ гæсгæ æфсæддон службæгæнгути бийнонтæн, æнгъæлдзау силгоймæгтæн. Ниййергутæ æма иннæ хæстæгутæн.

Сæрмагонд æфсæддон операций архайгути пенсион бартæ æнхæстгонд цæунцæ хецæн хузи. Пенсион стаж син нимад цæуй дувæрæй. Зæгъæн, еу анзи службæ нимад цæуй дууæ анзебæл. Уой хæццæ син нимад цæуй уæлдæр пенсион коэффициенттæ: 1.8 бæсти 3.6.

Æнæкустгъон ка исуа, уомæн федунцæ фæдзæхстадон кенæ социалон пенси, кæд тухи ведомствитæй пенси нæ есуй, уæд.

Сæрмагонд æфсæддон операций архайгæй бархеуонтæй æнæкустгъон ка исуа, уонæн Уæрæсей Социалон фонди Цæгат Иристони хайадæ нисан кæнуй дууæ пенсий: паддзахадон æма фæдзæхстадон зæронди карæмæ гæсгæ.

Уомæй уæлдай ма, тугъди ка фæццæф уа, уомæн феддзæнæнцæ аллимæйон компенсаци. Æ бæрцæ аразгæ уодзæнæй, ци къуари æнæкустгъонбæл нимад æрцæуа, уомæ гæсгæ. Тугъдон архайди ветерантæбæл нимад ка ’рцæуа, уонæн Уæрæсей Социалон фонди Цæгат Иристони хайадæ федуй аллимæйон æхцай фæрæзнитæ.

Сæрмагонд æфсæддон операций архайгæй ка фæццæф æй, уонæн барæ ес реабилитаций техникон фæрæзнитæ райсунæн. Ветерантæн еци агъаз кæнуй Социалон фонди Цæгат Иристони хайадæ сæрмагонд федералон номхигъдмæ гæсгæ. Уомæй уæлдай ма Уæрæсей Социалон фонди Цæгат Иристони хайадæ банхæст кæндзæнæй, дууердæмæ фæндаггаг харзгонд ци æхцай фæрæзнитæй æрцæуонцæ, уони.

2025 анзи райдайæнæй фæстæмæ сæрмагонд æфсæддон операцийæй ка исæздахтæй, уонæн ес Социалон фонди центрмæ хауæг медицинон реабилитаци æма санаторион-курортон дзæбæхгæнæн равгитæй пайда кæнуни барæ. Уомæн гъæуй, цæмæй граждæнинмæ уа тугъди архайæги ветерани æвдесæндар, дзæбæх кæнуни æма реабилитаций гъæугæ, уæдта е службæ ке рахецæн æй, уой тухкæй гæгъæдитæ. Уомæй уæлдай ма Уæрæсей Социалон фонди Цæгат Иристони хайадæ банхæст кæндзæнæй, дууердæмæ фæндаггаг харзгонд ци æхцай фæрæзнитæй æрцæуонцæ, уони.

Курдиæдтæ бадæттæн ес Уæрæсей Социалон фонди Цæгат Иристони хайади еугур клиентон службитæ æма паддзахадон лæггæдтæмæ.

Сæрмагонд æфсæддон операций ветерани бийнонтæн хуæтæг уавæрти арæзт цæунцæ сувæллони райгурди æма гъомбæл кæнуни феддонтæ.

Уæрæсей Социалон фонди еугонд контакти центр: 8-800-100-00-01 (бадзорæн ес лæвар, регионалон хайади куст: авдисæрæй цуппæрæни уæнгæ 9.00-18.00 сахаттемæ, майрæнбони – 9.00-16.45).

Уæрæсей Социалон фонди Цæгат Иристон-Аланий хайади пресс-службæ

АУОДУНДЗИЙНАДÆ

СКЪОЛАДЗАУТÆ ÆХЦÆУÆНÆЙ МИЙНАСÆ КÆНДЗÆНÆНЦÆ

Аци анзæй фæстæмæ Уæрæсей еугур скъолати дæр æнæмæнгæ фæззиндзæнæй æнхæст кæнуйнаг фæткæ – ахурдзаутæн хуæруйнаг дæттуни нæуæг домæнтæ. Етæ конд æрцудæнцæ паддзахадон нормитæ æма скъоладзаутæн, сæ зæрдитæ ци хуæруйнæгтæ агорунцæ, уой нимайгæй. Сувæллæнтти хуæлцади комбинат Дзæуæгигъæуи æхе еци æйййеддзийнæдтæмæ цæттæ кæнуй.

Комбинати коммерцион директор **Бестаути Руслан** куд радзурдта, утемæй гъæуама скъолати сайттæбæл æнæмæнгæ фæззинна нæуæггонд меню. Уой фæдбæл утæ загъта:

– Мах ци меню бацæттæ кæнæн, уой нин исфедар кæнуй «Роспотребнадзор», конд фæууй инсæй боней æмгъудмæ. Утемæй хизт фæууæн еу хуæлцадæй, хуæруйнаги колоритæ нæ исафæн. Хуæруйнаг цæттæ кæнгæй, пайда кæнæн айдагъдæр ауæрдгæ хузтæй, уой фæрци хуæруйнаги пайдайаг æууæлтæ гъæуайгонд æрцæунцæ. Содзагæ, æндæр уæхæн гъæцæнтæй нæ кусти нæ пайда кæндзинан.

Куд ма бахахæс кодта, утемæй еци гъуддæгутæ конд цæуудзæнæнцæ сувæллæнтти хуайраги æдасдзийнадæ фæббæрзонддæр, се ’нæнездзийнади уавæр син фæхххуæздæр кæнунæн, сæ сабийдоги ирæзтæн фадуæттæ искæнунæн. Нормити æйййвддзийнæдтæй фæстæмæ, куст цæуй менюбæл, уоми фæззиндзæнæнцæ, сувæллæнттæ сæхуæдтæ фулдæр ци хуæруйнаг уарзунцæ æма син медицинон амунддзийнæдтæмæ гæсгæ пайдадæр ка ’й, уæхæн хуæруйнæгтæ..

Меню гъæздуг уодзæнæй аллихузон хуæруйнæгтæй, сувæллæнтти хинцдзæнæнцæ, зæгъæн, æстори фидæй конд «голубцы»-тæй, «шоколадный» сойнæй æма æндæр нæуæгдзийнæдтæй. Утæ зæгъæн ес, æма етæ меню искæндзæнæнцæ никки æнæнездæр, сувæллæнттæ сæбæл æхцæуæнæй исæмбæлдзæнæнцæ.

Скъоладзаути менюмæ фунх гъбæрттæ æма пельменьтæ ке бахастонцæ, е дæр дзуапп дæттуй санитарон нормитæн. Айдагъ анæбæл нæ цæуй дзубанди, ес ма си æндæр хуæрзадæ хуæруйнæгтæ дæр. Утæ зæгъæн ес, æма нур скъоладзаути тæбæгъти æрдæгхуæрд хуæруйнаг нæбал байзайдзæнæй. Е сæйрагдæр æй.

Дигорæ
Республикон дзиллон æхсæнадон-политикон газет «Дигорæ».
Сæйраг редактор: САКЪИТИ Э. Б.

Газет исаразæг æма уадзæг:
РЦИ-Аланий мухури æма дзиллон коммуникацити гъуддæгути фæдбæл Комитет. 362003, РЦИ-Алани, г. Дзæуæгигъæу, Димитрови гъæунгæ, 2.

Редакций адрес: 362015 РЦИ-Алани, г. Дзæуæгигъæу, Къостай номбæл проспект, 11, 6-аг уæладзуг.
Тел.: 25-22-56 (факс), 55-08-16; 25-93-00.
E-mail: gazeta-digora@inbox.ru.
Нæ газети сайт: http://gazeta-digora.ru.

Газет регистрацигонд æй бастдзийнади, хабархæссæг технологитæ æма дзиллон коммуникацити сфери Федералон служби Управлений РЦИ-Аланий. Рег. номер ПИ №ТУ15-00141, 2017 анзи 14 апърели. Газет мухургонд æрцудæй АБÆ «Рауагъдадæ «Хонсайраг регион»-и. 357600, г. Ессентуки, гъæунгæ Никольская, 5а.

Газет цæуй къуæре еу хатт – геуæргибони.
Рафинсуни индекс: **73946.**
Тираж **570.** Заказ **№ 1871.**
Мухурмæ гъæуама финст æрцæуа – 17.00; 29.08.2025.
Мухурмæ финст æрцудæй – 17.00; 29.08.2025.

Нæ газетæй ист æрмæгæй пайда кæнун æнгъезуй, нæ редакций аразийæй. Уæдта гъæуама бæрæггонд уа, нæ газетæй ист ке æй, е.
Финстæгутæ, къохфинститæ, хузтæн рецензи нæ дæттæн, уæдта сæ автортæмæ дæр фæстæмæ не ’рветæн.
Газети ци æрмæгутæ рацæуа, уонæбæл бæрнондзийнадæ хæссунцæ сæ автортæ.